

Проблеми територіального розвитку

УДК 332.14:336.131(477)

Ю.Д. Радіонов

Стан розвитку та деякі напрямки модернізації регіонів України

Здійснено аналіз проблем соціально-економічного розвитку регіонів. Досліджено причини, що впливають на динаміку економічних та соціальних показників. Запропоновано деякі напрями подальшого удосконалення структури регіональної економіки відповідно до сучасних викликів.

Ключові слова: валовий регіональний продукт, людські ресурси, бюджетні кошти, неефективне використання, нецільове використання, міжбюджетні відносини, трансферти, модернізація.

В умовах глобалізації зростає роль і значення регіонів у забезпеченні сталого розвитку економіки, підвищення рівня і якості життя людей незалежно від місця їх проживання.

Через невисоку ефективність у багатьох регіонах України існує нерівномірний розвиток економіки й надання соціальних послуг населенню.

Ефективність використання ресурсного потенціалу територій є однією з основних завдань сучасної регіональної політики, усунення диспропорцій соціально-економічного розвитку та забезпечення умов до економічного піднесення.

Деякі складові системи територіального управління в умовах трансформаційних змін досліджували у своїх працях такі вітчизняні вчені, як З. С. Варналій, Е. М. Лібанова, І. О. Луніна, А. Ф. Мельник, Ю. В. Макогон, Н. А. Мікула, Л. І. Федулова та ін. Проте низка невирішених проблем у сфері управління регіональним розвитком для забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку потребує додаткових досліджень у цьому напрямку.

Метою статті є визначення кола проблем регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку та пошук напрямків удосконалення економіко-соціальних показників відповідно до сучасних викликів.

Валовий регіональний продукт (ВРП) є одним із ключових показників, що характеризує розвиток регіонів, а відтак впливає на макроекономічні показники території і держави. На його динаміку впливають природні та людські ресурси, а також інвестиції, що формують систему матеріально-виробничих потужностей для реалізації потенційних можливостей в окремо взятому регіоні.

Валовий регіональний продукт містить у собі результати річних розрахунків основних макроекономічних показників економічної діяльності регіонів, до них входить випуск товарів та послуг і валової доданої вартості.

Дослідження стану факторів, що беруть активну участь у формуванні сприятливого середовища для сталого, динамічного розвитку та нарощування валового регіонального продукту, вказує на те, що цей фактор в Україні продиктований низкою чинників, серед них такі основні компоненти, як природні та людські ресурси. Розташування на відповідній території промислових потужностей, з допомогою яких і створюється левова частка ВРП, викликано близькістю до стратегічно важливих ресурсів.

© Ю.Д. Радіонов, 2012.

Таблиця 1

Валовий регіональний продукт у 2007-2009 рр.

Області	млн. грн. (у фактичних цінах)		
	2007 рік	2008 рік	2009 рік
м. Київ	135900	169564	169537
Донецька	92093	117646	103739
Дніпропетровська	71173	104687	93331
Харківська	43868	59389	58923
Одеська	33116	46994	48647
Луганська	32280	42985	38451
Київська	26221	35687	37548
Запорізька	33158	42445	37446
Рівненська	11180	14074	13469
Закарпатська	10508	13208	12542
Волинська	10072	12784	12225
Тернопільська	8276	10618	11173
Чернігівська	11532	14918	8484
м. Севастополь	4916	6305	6452
Україна	720731	948056	913345

* Побудовано за даними Держслужби статистики www.ukrstat.gov.ua [1, с. 28]

Дослідження показників валового регіонального продукту вказує на те, що його питома вага виробляється, в основному, у південно-східному індустріально-промисловому регіоні України, де зосереджена експортно зорієнтована гірничо-видобувна, металургійна, хімічна промисловість країни. Хоча з роками ситуація дещо змінюється і цифри різняться в залежності від сприятливих умов економічної кон'юнктури, проте основні лідери, як правило, простежуються одні і ті ж. Так, на Донецьку, Дніпропетровську, Харківську, Одеську, Луганську, Запорізьку, Київську області та м. Київ припадає найбільша питома вага валового регіонального продукту (табл. 1).

Наприклад, у 2009 р. на цей регіон та м. Київ і столичну область припадало 587622 млн. грн., тобто більше половини або 64,3 % валового регіонального продукту. В переліку зазначених нами областей конкуренцію щодо найбільшого внеску у загальнодержавний показник ВРП може скласти лише м. Київ і це не дивно, оскільки тут розміщені потужні фінансові, наукові установи та зосереджені найбільш кваліфіковані людські ресурси країни.

Регіонами, де виробляється найменша частка валового регіонального продукту, є переважно західні, менш індустріально та промислово розвинені регіони нашої країни. За даними Держслужби статистики, до переліку західних областей приєднується і м. Севастополь, де виробляється найменший показник ВРП. Наприклад, у 2009 р. його частка в загальнодержавному показнику валового регіонального продукту становила всього 6452 млн. грн., або 0,07 %, що є найменшим показником у цій групі.

Порівнюючи валовий регіональний продукт, вироблений в розрахунку на одну особу, наприклад, того ж 2009 р., побачимо, що в цій статистиці теж переважають в основному промислові регіони. Зокрема, серед областей явним лідером є Дніпропетровська область, де на одну особу припадає від 24 до 28 тис. грн., та поза конкуренцією м. Київ, оскільки на його частку припадає 61088 гривень,

Таблиця 2

Валовий регіональний продукт у 2009 р., вироблений у розрахунку на одну особу

Області	тис. грн. (у розрахунку на 1 особу)
м. Київ	61
Дніпропетровська	24-28
Донецька	20-24
Запорізька	
Харківська	
Полтавська	
Одеська	
Київська	8-12
Рівненська	
Закарпатська	
Волинська	
Тернопільська	
Житомирська	
Хмельницька	
Чернівецька	

* Побудовано за даними Держслужби статистики www.ukrstat.gov.ua [1, с. 38]

пільській області, яка склала 1412 грн., що на 26 % менше за середньостатистичний показник по Україні. Беззаперечним лідером у цій групі знову ж таки є м. Київ, оскільки на його частку припало 3161 грн., що на 39,7 % більше за середній загальнодержавний показник. [12, с. 178].

Аналізуючи економічний потенціал регіонів і їх перспективних можливостей, доходимо висновку, що промисловий регіон, крім того, що має значні запаси природних ресурсів (*залізна руда, коксівне та енергетичне вугілля*), має й різну, порівняно з західними регіонами України, структуру населення. Дослідивши та проаналізувавши наявний потенціал трудових ресурсів, доходимо висновку, що на сході і півдні країни переважає міське населення, яке мешкає в основному в містах. Наприклад, у Донецькій області міське населення становило 4013062 особи, або 90,5 % усього населення, у Дніпропетровській області цей показник становив 83,5 %, Луганській – 86,7 %, Харківській – 80,0 %, Запорізькій – 76,9 відсотка [13, с. 8].

В той же час у західних регіонах структура населення суттєво відрізняється, оскільки питома вага його припадає на жителів сільської місцевості. Так, у загальній структурі наявного населення, наприклад, Рівненської області сільського населення більше ніж міського на 50216 осіб, Тернопільської – 134739, Чернівецької – 142027, Закарпатської – 319826 осіб [13, с. 8].

Слід зазначити, що до реформування колективних сільськогосподарських підприємств більша частина трудових ресурсів західного регіону брала участь у створенні валового регіонального продукту, працюючи переважно у галузях агропромислового комплексу, оскільки так історично склалося, що в західних областях України завжди існував надлишок трудових ресурсів, особливо в сільській місцевості. Однак економіка колишнього СРСР, де функціонувала система повної зайнятості, давала можливість згладжувати ці диспропорції, уникати мож-

що є найвищим показником серед усіх регіонів України досліджуваного нами періоду (табл. 2).

Таким чином, порівняльний аналіз дає підстави стверджувати, що найвищий рівень економічного розвитку, де виробляється значна питома вага валового регіонального продукту виробляється в основному у м. Києві та промислового південно-східному регіоні. Західні ж області мають нижчі показники економічного розвитку.

Виробництво валового регіонального продукту безпосередньо впливає на структуру та рівень доходів населення. Так, у 2009 р. серед досліджуваних нами областей показник середньомісячної номінальної заробітної плати найменших працівників у середньому на одного штатного працівника був найвищий у Донецькій області і становив 2116 грн., або на 10 % більше за середній показник по країні. Найменша частка номінальної заробітної плати була в Терно-

ливих соціальних потрясінь і створювала робочі місця в трудонадлишкових регіонах. Становище кардинально змінилося після реорганізації колективних господарств і перетворення їх у приватні підприємства. В результаті сільські працівники були вивільнені, поповнивши таким чином лави безробітних. У той же час від ринку праці залежать показники матеріального добробуту, умов проживання та соціального середовища населення.

У пошуках заробітку і кращої долі сільські мешканці масово від'їжджали до Іспанії, Португалії, Італії, Польщі, Росії, де перебували або й досі перебувають у статусі нелегальних мігрантів, а дехто знайшов собі другу батьківщину.

На сьогодні за кордоном, за експертними даними, перебуває 4 млн. 500 тис. українських трудових мігрантів [4, с. 157].

Такі міграції безпосередньо вплинули на структуру та чисельність сільсько-го населення. Наприклад, за даними Держкомстату на тлі загального зменшення населення по всій країні, за період, наприклад, з 01.01.2005 по 01.01.2011 чисельність сільського населення скоротилася на 1009847 осіб, або 6,6 %. У той же час міське населення за цей період навпаки зросло на 1,0 %, або на 312081 особу [13]. Причиною такого стану є й те, що сільська молодь лише з містом пов'язує своє майбутнє життя, і це закономірно.

Досвід та економічна практика зарубіжних країн свідчать, що запорукою по-жвавлення ділової активності, забезпечення економічного зростання є ефективне використання наявного потенціалу, в тому числі людських ресурсів. Будь-який регіон, який бажає економічного й соціального розвитку і не бажає бути депресивним, зацікавлений у збільшенні валового регіонального продукту, оскільки цей показник характеризує рівень економічного розвитку тієї чи іншої території, сприяє накопиченню доходів громадян, підвищенню купівельної спроможності мешканців території. Тому основним завданням регіонального розвитку має бути підтримка підприємництва, сприяння конкурентоспроможності, пошук нових можливостей стимулювання економіки та залучення інвестицій.

Важливу роль у зацікавленості інвестора до вкладення коштів у регіон відіграє привабливість території через розвинену, сучасну мережу інфраструктурних об'єктів (дороги, мости, транспортне сполучення, наявність телекомунікаційних послуг, закладів охорони здоров'я, освіти тощо). Інвестиції в інфраструктурні об'єкти (*дороги, мости, тунелі*) прискорюють транспортування товарів від виробників до споживачів і зменшують витрати на доставку. Тобто розвинена інфраструктура підвищує продуктивність праці та конкурентоспроможність продукції.

Через систему механізмів та інструментів бюджетної політики в створенні сучасних об'єктів соціальної інфраструктури бере участь і держава. Вона, розподіляючи через бюджетну систему, і зокрема державний бюджет, значну частку фінансових ресурсів, бере участь у фінансуванні програм соціально-економічного розвитку міст, селищ, регіонів.

Ми проаналізували процес державної бюджетної підтримки територій і дійшли висновку, що сучасна бюджетна політика, зокрема в сфері міжбюджетних відносин, наочно демонструє залежність регіонів від центральної влади. Не власні доходи, а трансферти з державного бюджету є джерелом забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів і відіграють одну з ключових ролей у наповненні їх доходної частини й вирішенні нагальних проблем життєдіяльності відповідної території, в тому числі будівництва інфраструктурних об'єктів.

З даних рис. 1 видно, що питома вага трансфертів з державного бюджету в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів становить у середньому 42,3 %. З роками ця динаміка дещо змінювалась, однак весь час піднімалась по висхідній.

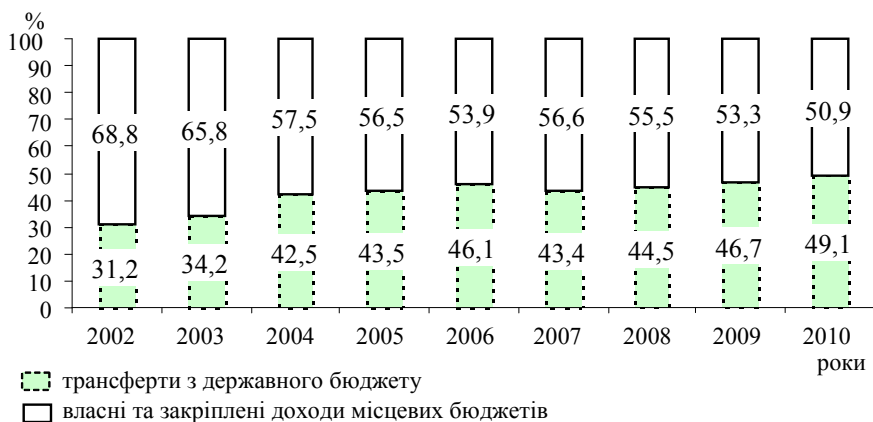

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів
(Побудовано за даними Висновку Рахункової палати щодо виконання
Державного бюджету за 2007-2010 рр [2, с. 55,51,48,58])

Лише в 2007 р. порівняно з 2006 р. частка трансфертів з державного бюджету в загальній структурі доходів місцевих бюджетів знизилась на 2,7 %. Проте з 2008 р. і до 2010 р. частка трансфертів лише зростала. Всього ж за дев'ять років цей показник зріс на 17,9 % і становив 49,1 %, або майже половину усіх доходів місцевих бюджетів.

За дев'ять місяців 2011 р. основним доходним джерелом місцевих бюджетів продовжують бути трансферти із державного бюджету, частка яких у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів, порівняно з відповідним періодом минулого р., зросла на 2,6 % і становила 52,3 % [2, с. 47].

Скоріше за все така тенденція щодо зменшення власних та закріплених доходів місцевих бюджетів триватиме й надалі. Таким чином, міжбюджетні трансферти є одним із вагомих факторів державної підтримки регіонів. Проте такий стан не дає можливості регіонам впливати на економічну політику, вирішувати щоденні проблеми, формувати власне інвестиційно-привабливе середовище.

Крім того, в цій ситуації насторожує той факт, що ефективність та результативність використання наданих місцевим бюджетам коштів державного бюджету перебуває на досить низькому рівні. До такого висновку ми дійшли після ґрунтовного аналізу бюджетних порушень виявлених Рахунковою палатою.

Так, у 2009 р. обсяги виявленого незаконного, в тому числі нецільового, використання коштів становили 10,1 млрд. грн., неефективного – 11,4 млрд. гривень. У 2010 р. ці показники становили відповідно 16,1 та 14,4 млрд. грн.[6, 25], тобто зросли на 37,3 та 20,8 %.

Наші дослідження доводять, що майже половина від загальної суми встановлених фактів незаконного, нецільового та неефективного використання бюджетних коштів припадає на порушення, здійснені регіональною владою. Наприклад, як встановлено аудитом ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток, облдержадміністраціями (крім Закарпатської, Рівненської та Херсонської) та Радою міністрів АР Крим із 773 об'єктів, запланованих до завершення у 2008 р. за рахунок коштів субвенції, 299 об'єктів на загальну суму 275,1 млн. грн. не введено в експлуатацію. Зазначене пов'язане з тим, що до Переліку об'єктів у ряді випадків були включені об'єкти із не відкоригованою проектно-кошторисною до-

кументацією (розробленою за старими цінами), відсутністю дозвільної документації, не проведенням тендерних процедур та недофінансуванням об'єктів за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел у передбачених обсягах. Найбільшу кількість об'єктів не ввели в експлуатацію місцеві органи влади в Донецькій області – 38 (з 105 об'єктів), Дніпропетровській – 31 (з 72), Вінницькій – 23 (з 35), Полтавській – 9 (з 10), Івано-Франківській області – 9 (з 13 об'єктів). Таким чином, не було досягнуто запланованого соціального ефекту щодо забезпечення населення відповідними послугами у галузях освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства [5, с. 66].

Як показав аудит ефективності використання коштів державного бюджету, виділених у 2008-2009 рр. Державною службою автомобільних доріг України на розвиток і утримання автомобільних доріг загального користування в Миколаївській та Херсонській областях, загалом у 2008-2009 рр. Службою автомобільних доріг у Миколаївській та Херсонській областях неефективно використано кошти спеціального фонду державного бюджету в сумі 50,4 млн. грн. [6, с. 82].

Проведеним Рахунковою палатою у червні – серпні 2011 р. аудитом ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження, встановлено, що органи місцевого самоврядування Волинської, Дніпропетровської, Запорізької, Рівненської, Херсонської, Хмельницької областей, що перебувають у зонах спостереження відповідних АЕС, допустили розпорощення коштів субвенції у незначних обсягах між великою кількістю об'єктів, а також зрив встановлених термінів виконання робіт з ремонту, реконструкції об'єктів соціальної інфраструктури, що призвело тільки у 2010 р. до неефективного використання коштів у сумі 13,2 млн. грн. [2, с. 49].

Незаконне, нецільове та неефективне використання бюджетних коштів стримує динамічний розвиток регіонів, вносить дисбаланс та перекоси в соціально-економічній сфері. В умовах дефіциту фінансових ресурсів, внутрішніх та зовнішніх викликів, що розбалансовують фінансову систему країни, неефективне та нерациональне їх використання є неприпустимим.

Наслідки неефективного використання бюджетних коштів із часом набирають великих масштабів, адже конкретну позицію плану не виконано, поставлених цілей і стандартів не досягнуто, а згодом, щоб виконати накреслене, знадобиться в декілька разів більше грошей, ніж було потрібно вчора чи сьогодні [9, с. 55].

Між тим, ефективність держави в цілому визначається саме ефективністю функціонування фінансово-бюджетної системи, а також тим, як держава розпоряджається фінансовими й матеріальними ресурсами на шляху до основної мети – задоволення потреб її громадян [10, с. 54].

Наші дослідження доводять, що першопричиною незаконного, нецільового та неефективного використання бюджетних коштів є розвинена система хабарництва в державі та недоліки адміністративно-корупційної системи управління, зокрема добору й розстановки кадрів на ключових посадах державного управління. До речі, ця проблема стосується всіх рівнів влади.

Водночас сучасні тенденції управління економічними процесами вимагають від керівників, відповідальних осіб органів місцевого самоврядування, інших представників влади не тільки вчасних, кваліфікованих, рішучих дій по управлінню бюджетними ресурсами, економікою, а також володіння навиками переконливого ведення переговорів з потенційними інвесторами, вміння прогнозувати аби передбачати можливі негаразди.

Уникнення або хоча б мінімізація бюджетних порушень служитиме вагомим фактором стабілізації фінансової системи, забезпечуючи сталість соціально-економічного розвитку.

Єдиним правильним кроком є державна та бюджетна децентралізація. Держава має наділити місцеве самоврядування реальними економічними та фінансовими важелями. Повноваження мають розширюватись не одночасно, а в залежності від економічного розвитку конкретного регіону, території, зростання його податкового, бюджетного та фінансового потенціалу. До того ж, цей процес має супроводжуватись посиленням контрольних функцій з боку громадськості за раціональним та ефективним використанням бюджетних коштів.

Модернізація бюджетної політики має стати одним із вагомих факторів регіональних змін, підтримці стійкого економічного розвитку регіонів з урахуванням збалансування загальнодержавних і регіональних інтересів, передачі місцевим бюджетам видатків у сфері освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, дорожньої інфраструктури та енергоефективності.

Місцеві органи влади мають нарощувати обсяги доходів до місцевих бюджетів за рахунок власних потенційних можливостей, покращувати економічні та соціальні показники. До того ж кошти мають йти не на утримання, а переважно на реалізацію пріоритетних соціально-економічних реформ, у тому числі: подолання бідності, зниження рівня безробіття, зростання інвестиційного потенціалу, розвиток освіти, науки, охорони здоров'я, окремих сфер економіки, впровадження інвестиційно-інноваційних проектів.

Досвід зарубіжних країн свідчить про глибокі зміни в розумінні значення, місця і ролі людини в економічній системі. Для України такий підхід має бути ключовим у подальшій модернізації економічного життя. Адже будь-які економічні реформи варті уваги лише тоді, коли особистість людини лежить у центрі соціально-економічних досліджень, у центрі формування ефективних економічних відносин.

У механізмі відтворення економічні та соціальні потреби рівнозначні: побут, освіта, здоров'я постійно реалізуються в продуктивності праці. Ефективність забезпечують здорові, досвідчені і задоволені роботою люди. Але поки що в нашій країні, в силу об'єктивних та суб'єктивних факторів, ці чинники не спрацьовують.

Ми вважаємо, що напрямком подальшої модернізації, наприклад, аграрних регіонів заходу країни, має бути розвиток сільського зеленого туризму, інших видів несільськогосподарської діяльності, тісна кооперація з країнами Євросоюзу. Вигідне географічне положення має сприяти тісним економічним зв'язкам, розвитку підприємництва на прикордонних територіях та реалізації потенційних можливостей кожного індивіда, який спроможний до самореалізації.

Необхідно стимулювати приплив іноземних інвестицій, що змінять структуру економіки регіонів, шляхом розміщення на нашій території екологічно безпечних, високопродуктивних заводів, фабрик, розвинутої мережі сфери послуг. Це дасть можливість залучати значну частину трудових ресурсів у виробничий процес, позбутися сезонності праці та забезпечити для наших громадян високий рівень життя.

В межах країни та сфери АПК кооперація західних областей доречна із південними, наприклад, Херсонською, Миколаївською, Одеською областями, де відчувається нестача робочих рук у період садіння та збору урожаю. Ця співпраця має проявлятися в екологічному землеробстві, вирощуванні баштанних культур, переробці овочевої, плодово-ягідної продукції, створенні нових зразків харчових продуктів тощо. Це дало б можливість хоча б сезонно регулювати міграцію робо-

чої сили та забезпечити сталість доходів громадян, ефективне використання наявного потенціалу та ресурсів.

Ефективний перерозподіл людських ресурсів з аграрного, відносно низькопродуктивного сектору, до відносно високопродуктивних галузей (*наприклад, обробка промисловість, переробка, виробництво меблів, автомобілебудування тощо*) з високим рівнем продуктивності праці і рівня заробітної плати сприятиме зростанню доходів громадян та обсягів ВВП.

В умовах дефіциту енергоресурсів перспективним є відмова від газових котелень і перехід на виробництво та використання для цих цілей, наприклад, у поліських регіонах України торфу та торф'яних гранул. У кожному регіоні необхідно забезпечувати диверсифікацію на новій технологічній основі.

Тенденції сучасного світу вимагають нових поглядів на процеси розвитку економіки, створення нових знань, прогресивних технологій, обладнання тощо. Без модернізації технологічного процесу важко уявити майбутнє сталого економічного розвитку як регіонів, так і держави в цілому. Досягти успіху в цих питаннях можливо за рахунок наукових розробок. Однак науково-дослідні й дослідно-конструкторські розробки потребують значних фінансових ресурсів, яких зазвичай у підприємств будь-якої форми власності немає або їх недостатньо на ґрунтовні дослідження. До того ж, на створення наукових розробок, технологій, інноваційної продукції іноді необхідно чекати все життя, і не завжди отримаєш результат, тим паче в заплановані строки. Виходячи з цих міркувань, більшість нинішніх підприємств бажає отримати позитивні результати і відповідно фінансовий зиск уже сьогодні і мало думає про майбутнє. В кращому випадку їх науково-інноваційна діяльність зводиться до закупівлі сучасної технології, обладнання, що впроваджені у відповідному сегменті ринку. Такий підхід, на нашу думку, є певною мірою виправданим, але не далекоглядним і не перспективним.

Сучасний етап цивілізаційного прогресу характеризується, передусім, зміною структури чинників розвитку, зокрема домінуванням інтелектуальних технологій та людського фактора [3, с. 169].

Майбутнє розпочинається там, де є тісна співпраця науки і виробництва, де відбувається залучення та всіляке заохочення висококваліфікованих фахівців у створенні технопарків, розвиток окремих прогресивних напрямків науково-технічної діяльності. Це ті кроки, які сприятимуть економічному та соціальному розвитку регіонів, формуванню нових напрямків інноваційної діяльності, нових видів товарів та послуг. Сьогодні ми не уявляємо своє життя без iPad, iPhone, Pocketbook, хоча десять років тому ми не могли про ці товари та їх послуги і мріяти.

На наш погляд, в сучасному світі не варто братися за все й одразу, необхідно усвідомлювати просту істину, що ресурси (матеріальні, природні, фінансові) варто не розпорозувати, а навпаки зосереджувати на одному напрямку, що дасть можливість у перспективі створити сучасний конкурентоспроможний продукт або послугу.

Економічний ріст країни забезпечують регіони, тому їх потенціал необхідно широко використовувати. Зосереджуватись на підвищенні наукоємності економіки, забезпеченні її структурної переорієнтації за рахунок випереджаючого розвитку високотехнологічних галузей, виробництва продуктів з високою часткою доданої вартості.

Слід усвідомити, що енергозатратна, неефективна економіка не має перспективи, і незабаром її місце займуть нові напрямки, сфери, галузі економіки, де знання, інформація слугуватимуть ключовим фактором забезпечення економічного піднесення. На нашу думку, перспективу розвитку матимуть ті регіони і,

відповідно, країни, які створюватимуть умови для залучення талановитих людей, зосередивши їх енергію на продукуванні високотехнологічних товарів і послуг, нових напрямків у системі суспільного поділу праці.

Запорукою зростання валового регіонального продукту є інвестиції, розвиток науково-технічної думки й праця професійних, високоосвічених, талановитих людей. За таких умов природний ресурс, який щорічно зменшується, відійде на другий план у системі факторів забезпечення зростання валового регіонального продукту (ВРП).

Досвід розвинених країн свідчить, що в наші дні розташування територій або їх природні багатства перестають бути ключовими факторами успіху. Причина в тому, що традиційна ресурсозатратна економіка в світі поступово поступається місцем «новій економіці», галузям, заснованим на знаннях. На відміну від природної сировини, інформація – це ресурс, спроможний відтворюватись дуже швидко й практично нескінченно [8, с. 380].

Заклади освіти, переважна більшість яких зосереджена на регіональному рівні, повинні не тільки готувати вузькопрофільних спеціалістів в окремих сферах економіки, а навпаки – вчити молодь бути творчою, неординарно мислити, ставати генераторами різнопланових ідей, які з часом, можливо, й матимуть реальне впровадження у сферу суспільного життя. До того ж кваліфікована робоча сила – це не тільки виробники, а й споживачі наукоємних товарів та послуг.

Слід відзначити, що освіта здійснює найпомітніший вплив на рівень людського розвитку, стимулює продуктивне мислення і закладає основи творчої, наукової діяльності. Суть трансформаційних процесів у системі вищої освіти полягає в перетворенні її з галузі соціальної сфери в галузь соціально-економічної діяльності, формуванні ринку освітніх послуг, лібералізації, системі змін як в економічному, так і суспільному та політичному напрямках [7, с. 132].

У новій економіці високі шанси на процвітання має навіть дуже депресивний регіон, віддалений від фінансових центрів і повністю позбавлений природних переваг: його успіх залежить від таланту, кваліфікації та енергії жителів, а також від вміння влади створювати умови, привабливі для талановитих професіоналів [8, с. 380].

У глобалізованій системі економічних відносин, модернізації регіонального управління та розвитку важлива роль відводиться системі охорони здоров'я, оскільки в нових умовах головним є не лікування, а навпаки – профілактика захворювань. Зосередження зусиль, ресурсів медичних працівників повинно бути на тому, щоб головний носій соціально-економічних відносин – людина була здоровою і проживала в екологічно безпечних, комфортних соціально-побутових умовах.

Світова глобалізація та нові виклики, що постають перед Україною, вимагають подальшого удосконалення стратегії розвитку, в тому числі модернізації регіональної політики, пошук нових шляхів і напрямків ефективного використання наявних ресурсів. У цьому взаємозв'язку місцевим органам влади варто критично осмислити здобутки й реально визначати ті цілі, які необхідно досягти як сьогодні, так і в перспективі, опираючись на регіональний потенціал.

Потрібно усвідомити нову роль та значення кожного з регіонів як необхідної умови зростання макроекономічної стабільності, забезпечення добробуту громадян України. Науково обґрунтована, послідовна регіональна політика має створити умови для сталого розвитку високопродуктивних галузей економіки, покращення соціальної сфери та розбудови українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Валовий регіональний продукт за 2001-2009 роки : [стат. зб. ; Держкомстат України]. – К., 2011. – 155 с. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
2. Висновок Рахункової палати щодо виконання Державного бюджету України за дев'ять місяців 2011 р. – К., 2011. – 51 с. – Режим доступу : http://portal.rp.int/img/files/DBU_9mis.pdf.
3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
4. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.
5. Звіт Рахункової палати України за 2009 рік. – К., 2010. – 192 с.
6. Звіт Рахункової палати України за 2010 рік. – К., 2011. – 207 с.
7. Модернізація суспільного сектора економіки в умовах глобальних змін : [монографія] / за ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ. «Економічна думка». – 2009 – 528 с.
8. Петухов Н. А. Факторы экономического роста регионов: регрессивно – кластерный анализ : [научн. монография] / Н. А. Петухов, М. Ю. Архипова, Р. М. Нижегородцев. – Х. : ФЛП Александрова К.М.; ИД «ИНЖЭК», 2009. – 416 с.
9. Радіонов Ю. Д. Про використання міжбюджетних трансфертів / Ю. Д. Радіонов // Економіка України. – 2010. – №9. – С. 50-59
10. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю. Д. Радіонов // Фінанси України. – 2011. – №5. – С. 47-55
11. Регіони України : [стат. зб. ; Держслужба статистики України]. – К., 2010. – Ч. 1. – 367 с. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
12. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2011 р. / Держслужба статистики України. – К., 2011. – 112 с. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

Радіонов Ю. Д. Состояние развития и некоторые направления модернизации регионов Украины.

Осуществлен анализ проблем социально-экономического развития регионов. Исследованы причины, влияющие на динамику экономических и социальных показателей. Предложены некоторые направления дальнейшего усовершенствования структуры региональной экономики согласно современным вызовам.

Ключевые слова: валовой региональный продукт, человеческие ресурсы, бюджетные средства, неэффективное использование, нецелевое использование, межбюджетные отношения, трансферты, модернизация.

Radionov Yu. D. State of Development and Some Directions of Modernization of the Regions of Ukraine.

The analysis of problems of socio-economic development of regions is carried out. The reasons, which influence on the dynamics of economic and social indicators, are examined. Some directions of subsequent improvement of the structure of regional economy in accordance with modern challenges are offered.

Key words: Gross Regional Product, human resources, budgetary facilities, inefficient use, nonpurpose use, interbudgetary relations, transfers, modernization.

Надійшло 22.12.2011 р.